

Տրամադրանքներ

ՕՐԱԳԻՐ

Քաղաքական Իսկապրական և Զոհարական

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

5-9 (Գոստոս)

Նշան շարժի Բ. Գուրը մեծ խորհուրդ մը եղաւ Կոստանտինոպոլիսի համար. բայց ինչ որ ընտրուեց ըլլալը չեմացեցաւ. նոյն իրիկունը կառավարութիւնը Պէրսի խրկեց փէրի Ե. Է. Է. Է. շոգենաւր Սէրասկէր փաշային հարկաւոր ծանօթութիւններ տալու համար:

Իսկ Պարսկաստանի վեճին ինչպէս ըլլալը գիտատեղի չէ: Եւրոպացիներն եկած շոգենաւր լուր մը չի բերաւ Պարսկաստանէն. միայն Կաւրէճի նամակները յուլիս 9 թիւով կը ծանուցանեն թէ Պարսիկ շահը արդէն զը շոցամ կերեւայ իր ըրած պատերազմի ձեռնարկութենէն:

Իսկ Կ. Ստամբուլի Վերան իր պարտականներովը և իր ժողովուրդին ու օտարներին Մէհմէտ Բ-ի փաշային ընկերութեամբը Պէրսի զերեզման նստունը գնաց, ուր հիմնարկութիւն եղաւ մէկ մեծ հիւանդանոցի մը, որ պիտի շինուի արքունի պահապան գորաց համար:

Նշան իր բարձր զարգացող գետնաւոր պարտն տը Պարսկաստան, Չորրորդան կոչուած արքունի պալատը երթալով Կ. Ստամբուլի Կարային ներկայացուց իր տերութեան խրկած յայտարարական նամակները (Ռէֆէնսի զուրսին մասհումը համար: Կ. Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի մեծ մարդասիրութեամբ ընդունելով գնա, յայտնեց անոր իր ցուակցութիւնը: Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի և Ստամբուլի:

Էֆէնտին արքունի դիւանին առաջին թարգմանը հին տեղ ներկայ կը գտնուէին:

Նշան աղան Վափուճի պաշի և Ստամբուլի նախկին մուհարը, զէջրիէ նաղբի անուանեցաւ:

Ստամբուլի անդրապոյ գետնաւոր խորհուրդ մը ըրաւ Ստամբուլի Էֆէնտինին հետ, առուտուրի դաշնադրութեամբ բանի մը յօդուածներուն զժողովութեանցը համար:

Գարդ իրացող գետնաւոր, վերջին շոգենաւրով Կարային ընդունած հրամանին համեմատ, շըր շարքերական զիրով մը պիտի ինացնէ բոլոր գաղղիացիներուն որ չորս ամիս սուգ ընեն յունիս 1 ին հանդիպած (Ռէֆէնսի զուրսին ազդեցութիւն մասհումը պատճառով: Նշան իրացող գետնաւոր արդէն ինքնայոճար կամօք սա բանը ըրած է:

Նշան ուրբամ իրիկուն անդրապոյ գետնաւոր անդրական պատեղացով շոգենաւրով մերձակայ կը ինչպէս գնաց, որ տեսնայ նոր քարանդինա շինելու տեղը. կը հաստատուն թէ յիշեալ գետնաւոր քննեց որ ան տեղը քարանդինա շինելու համար Կ. Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի պէս յարմարութիւն չունի:

Ստամբուլի փաշան որ անցածները եղիպտական կառավարութեանը կողմէն պաշտօնով կոստանդնուպոլիս իրիկունեցաւ, այժմ կը պատրաստուի Վերասիւնըրա գառնալու:

Նշան չորս բարձր Ստամբուլի գետնաւոր Ստամբուլի և իր առաջին թարգմանը Հանէրի պէյը իրենց նստաճանկը արտաքին գործոց պաշտօնատար Ստամբուլի Էֆէնտինին ամարանոցը բրին:

Կառավարութեան ետեւ իր խորհուրդ մը եղաւ, որն որ ինչպէս կը կարծուի Պարսկաստանի և Կոստանտինոպոլիսի զորքերուն համար էր:

Երէկ չէ առջի օրը Ստամբուլի Էֆէնտին կոստանդնուպոլիսէն Կ. Ստամբուլի անցաւ, ուրկէց ճամբայ պիտի ելլայ եկող երկու շարժի: Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի կնիկներէն մէկնալ որ Ստամբուլի փաշայի մեղաւոր կնիկ մայրն է, պիտի մեկնի Վերասիւն երթալու. արդէն բոլոր իր մարդոցը հետ Կ. Ստամբուլի տար անցած է Կ. Ստամբուլի Վերասիւն շոգենաւրով: Կ. Ստամբուլի բնաւ տեսնուած էր:

Նշան նախկին կառավարիչ Կ. Ստամբուլի փաշան Վերասիւն պիտի երթայ, որուն կառավարիչ անուանած է Կ. Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի հրամանովը:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Վերասիւնըրա, 24 Յուլիս:

Կառավարութեան զորքերուն մէջ ամենեւին փոփոխութիւն մը չի պատահեցաւ, այլ ամէն բան իր առջի վիճակին մէջն է: Կ. Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի փաշան մեծ փութով հոգ կը ընտանի միշտ քաղաքական բարեկարգութեանը: Ստամբուլի փաշան որ մեծ եռանդով կը վարէ իր ծովապետութեան պաշտօնը, վաղը կը մեկնի հոսկէց. որ պիտի երթայ Կ. Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի քանի մը տեղանքը քննելու:

Նշան շոգենաւր որուն համար կըսէին թէ մօտեքա պիտի մեկնի մէկ պաշտօնով մը որն որ գիտցուած

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԵՐ

Օրագնայ Ծամբորդութիւն գիշերային:

Իմաստուն օրագնաց նաւարկութեան վիճակին վրայ բաւականին չափ ճիշդ գաղափար մը կը ընտանայ ունենար մէկը, իտիպով թէ Կ. Ստամբուլի ըլլալը շուրի վրայի ստորական նաւարկութիւնը թէ որ գիտնայինք շինել առանկ լաստեր (սալ) որ կարող ըլլայ ապահովութեամբ ծփիլ շուրին վրայ, բայց առանց հարբ մը գիտնալու մեր ուրիշին պէս ուղղելու գնին: Ստամբուլի որ ասանկ անկատար մեքենաներով ալ թերեւ կը ինչպէս շահաւոր ծամբորդութիւններ ընել շուրի վրայ թէ որ ուրիշ նշանաւոր չունենայինք: (Օրագնային համար լիճ մը կամ ծովու նեղուց մը անցնելու, հերիք պիտի համարէինք նստիլ լաստին վրայ, սպասել յաջող հովի մը և թող տալ որ մեզ քը շէ տանի մեր ուղիւ տեղը: Նշան իրիկուն չէ որ մարդիկ թիակն ու առագաստը չի հարած խել մը ասուն գործածած ըլլան ծառերու կոճիկներ, որոնց վրայ նստած կը հաստային ինքզինքնին հովին փչելու: Կ.

ասանկ է քանի մը ջրային ծապուկ կենդանիներուն ծարտարութիւնն ալ, որոնք առ շաշարժութիւն ընելու հարկաւոր գործարաններէ կուրի ըլլալով, ծովու մակերևոյթին վրայ կը ինչպէս, ուր հովը ու հաստայինը մէկ տեղէն մէկալ տեղը կը տանին զիրենք: Կ. Ստամբուլի ասոր պէս իմանալու է օրագնային գոնետիւն ալ, որոնք թէ և անկատար՝ բայց մեծ ու առեւի գերազանցութիւն մը կը նշանը գտեր հարբը մեր ուղիւ տեղը շտիկու տանելու գանձը, այսու ամենայնի մէջ նաւարկութիւն (զաֆրային) մէկ մասը պարպելով կը նշանք բարձրացնել և կազին ալ մէկ մասը գորս թափելով՝ կը նշանք վար ինչեցնել: Կ. Ստամբուլի շատ անգամ կը պատահի որ զանազան հովեր կը գտնուին միմեջ զոտիս զանազան բարձրութեանցը մէջ, հարբ է ան ասանք փորձ փորձիլ բարձրացնելու և վար ինչեցնելու մեքենան մինչև որ հասնի հովու հասանքի մը (տիւրն թը) որ տանի գանի ուղիւ շտիկութիւնը: Կ. Ստամբուլի ստորջ չի գիտցը իր գանալ միշտ ասանկ հոգնոց հասանքներ, բայց գոնէ գանալ ալ բարդի քիչ յաջող ված մը չէ: Ստամբուլի օրագնային նաւարկութիւնը իր հիմակական

վիճակին մէջ ալ, ուր բոլորովին հովին իշխանութեանը տակէ, շատոնցին կը ընար մարդու հեռուոր հաղորդակցութեանը ծառայել:

Կը թուի թէ հասկըցեր էին ասիկա անգիտացի օրագնացները, և մանաւանդ անուանի պարտն կոստանդնուպոլիսէն, որ ջանքով աշխատեցաւ այս տեսակ ծամբորդութեան, գոնութեան արժանի երկայնմտութեամբ: Հանկայի էր որ իրեն շատ նմանողներ գտնար, և քիչ մը մէկ դի թողէին մտացածին գործանութիւնները գունտին կառավարութեանը մէջ, միայն օգուտ գտնալու համար Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի (Կ) պարզ գիտէին: Ստամբուլի կը կարծենք որ առանց օգտի և առանց զուարճութեան չի կարողացի պիտի մանրամասն պատմութիւն մը պարտն կոստանդնուպոլիսէն պիտի գեղեցիկ ծամբորդութիւններուն մէկուն վրայ որ ըրաւ 1836ին Կ. Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի երթալու:

Կ. Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի որ իր 200 փարսախի չափ է, մինչև հիմակ մարդոց ըրած պիտի երկարն է ասանկ նոր

(*) Ստամբուլի Կ. Ստամբուլի օրագնային գոնետը 1763ին հարբ գաղղիացի մըն է:

է, անշուշտ Մարտիկայ պիտի երթայ Սայիտ փաշան ետ դարձածին պէս : Ըստ շոգենաւով Յարութիւն պէյը, Լզիպտոսի փաշային կողմանէ 7 Լ. րարիայի ծանրագին ձիեր ընծայ կրտսնի գաղղիացոց թագաւորին :

Կրտսնի թէ Յարութիւն պէյին պաշտօնը միայն աս չէ, այլ ջանալու է փոխառութիւն մը ընել Կաղղիայի կառավարութեան փաշային համար կամ վերստին ձեռք պիտի առնէ Աօղջիլ սեղանաւորին հետ եղած գործառնութիւնները որ քանի մը ատենէ ՚ի վեր բարձի թողի եղած է :

Գաղղիացոց թագաւորի որդւոյն (Օւլէանի դուքսին) մահուան լուրը Լզիպտոսի փաշային մէջ մեծ դրացում պատճառեց : Յուլիսի 26 ին, վարձանեալ իշխանին հոգւոյ համար հանգիստաւոր պատարագ մը եղաւ : որու ներկայ գտնուեցան Կաղղիայի ընդհանուր հիւպատոսը բոլոր իր ազգայիններովը . Պէլճիպոյի հիւպատոսը և ուրիշ շատ երևելի Լաւրպայիներ : որոնք Լզիպտոսի կրքնակին : Պատարագէն ետքը ՚. Սահմութիւն Պօղոս պէյը խիստ վեգեթիւտի ընկերութեամբ : ու իր խաղաղները առջևէն ՚. Վոզիէ տ՛ Լրքի քովը գնաց : փաշային կողմանէ ցատակցութիւն ցրուեց լու անոր աս աղետալի դիպուածին : որ Կաղղիայի ձեռքէն յափշտակեց թագաւորութեան ժառանգը : ՚. Վօղիէն ալ մեծապէս շնորհակալ եղաւ ՚. Բարձրութեանը :

Կառավարութիւնը կրպարագի հիւսյ մեծ ջանքով ղեկավարեց Տամար փայտաշէն ու ընդարձակ ձմերանոցներ (խշա) շինելու :

Կեղոս գետին ջուրը այս օրերս յանկարծ բարձրեալով մեծ վտաններ պատճառեց : բայց ետքը շուտով ցածցաւ : Լիմակվան բարձրութիւնը տանելովու կանգուն է : Ընցած տարի մինչև տասնըվեց կանգուն էր : որ աս բարձրութիւնը աղէկ է չտիրուար հրեւիքի մը համար :

— Կրտսնի թէ մօտերս ուտելիքներու վաճառում մը պիտի ըլլայ : բայց կառավարութիւնը կուզէ առաջ իմանալ Կեղոս գետին որչափ բարձրութեան հասնիլը :

— Կորեստանէն լուր մը չունինք : Պերութիւն

մէկ անգղիական շոգենաւ մը հասաւ հոս աս օրերս, ու գնաց Սարգա : Վեհեվիւն շոգենաւը որ Սարգայէն մի կնէցու Լաֆա երթալու, առաջ Լզիպտոսանդրիս հանդիպեցաւ ու ետքը գնաց իր տեղը : — Կառավարութիւնը մէկ տարապայման մեծութեամբ թնդանօթ մը ընդունեցաւ Լաւրպայէն :

ԱՆԳՂԻՆ

Վնդղիայի օրագրիները մանրամասնաբար կըխօսին Մեծ Բրիտանիայի բանակներուն թշուառ վիճակին վրայօր :

Բայց մենք համառօտաբար պիտի խօսինք զլսուար անցերը : որոնք յայտնի կըլլայունեն թէ ան թշուառութիւնները ընդհանուր է :

Ի իվրուէ, Մէնչեստըր, Պլիմսթիլ, Լիոն, Լայքեստըր, ու փէյլէյ քաղաքները մեծ նկուսութիւններու մէջ են : Ի իվրուէ մեծ ժողովք մը ըլլին որ աղերսագիր մը մատուցանեն թագուհիին : աղջին անոր՝ որ փառլամենթը գրցել չի տայ մինչև որ այս թշուառութեան առջին աւանելու միջոց մը հաստատուի :

Մ. Սաղպօնը թագուհիին խրկուելու յայտարարութիւն մը կարգաց : որուն մէջը համառօտութեամբ գրած է ժողովուրդին բոլոր ներութիւնները : Միւսեքսի դուքսին պիտի խրկեն զայն : աղջիկով որ թագուհիին ներկայացընէ : Բոլոր ժողովքը՝ թագուհիին մեծ զովութիւններ ընելով բաժնուեցան ետքը :

Մէնչեստըրի մէջ ալ մէկ մեծ ժողով մը եղաւ, նոյն միտքով, որուն նախագահ եղեր էր Մ. Ս. Ս. պէյը կարտներ արհեստաւորը : Լ. նախագահը հոն գտնուողներուն խմբուց թէ ժողովը մէկը պիտի ընտրէ որ երթայ արաշէ տերութեան բոլոր խորհրդականներուն՝ որ փառլամենթին մէջ շուտով մէկ հարբ մը գտնան ժողովուրդին տաւապանքը թէթեցընելու :

Մ. Շափելն ըսաւ որ յիշուի մարդ չի գիտնար Մէնչեստըրի ժողովրդեան յիտին խղճութեանը : Լ. տեսաբանը շատ անգամ լալով ընդմիջեց իր նկատ

րագրութիւնը որ կընէր աս մեծ քաղաքին արհեստաւորներուն աղետը որ տաւապանքին վրայով :

ԶՄԻՌՆԻՆ

14 Օգոստոս :

Արշալոյս Լորաանանիս երկրորդ տարին լրմընալով, կրփութեանք մեր մտերիմ շնորհակալութիւնը յայտնել ազգասէր յարգելիներուն : որոնք հայրենասիրական գովելի եռանդէ մը շարժելով մտաղիւր ձեռնտու կըլլան մեր օրագրութեան յառաջագիմութեանը . որուն միակ ջանքը՝ ինչպէս յայտնի է բարեմիտ հասարակութեանը, հայոց ազգին բարեկրթութեանը ու պայծառութեանը նպաստման տոյց ըլլալ է ըստ կարի : Աւտի կը յուսանք, թէ աս երրորդ տարին ալ աւելի հայրենասիրութիւն պիտի ցուցունէ թէ կոստանդնուպոլսոյ և թէ ուրիշ քաղաքներու հայկազուն հասարակութիւնը . ուրնոց օգնակամութեամբ միայն կընայ յառաջագիմ ծագիլ ամանկ ազգօգուտ ու բաղնաշխատ գործանութիւն մը :

Կրպարտաւորինք նաև անկողմ շնորհակալութիւնիս հրապարակու մատուցանել ամենք քաղաք եղած յարգի գործակալներուն Լորաանայ Լորաանան : որոնք յիշուի մեծ իրաւունքներ ստացիլ են մեր սրտին երախտադրութեանը վրայ՝ իրենց յօժարամիտ ձրի աշխատութեանցը համար :

Ն. Սահ . Սայիս փաշան : Ի զմերի կառավարիչը անցած շաբաթ Մանիսա գնաց : որ անձամբ ստուգէ թէ ան նահանգին կառավարութիւնը համեմատ է մի ՚. որին Վեհափառութեան արդարութեանը և հալրական խնամքին : Կորին Սահմութիւնը չորեքշաբթի իրիկուն իզմիր դարձաւ :

— Երկուշաբթի ժամը ութը կէսին քաղաքիս մէջ զգայինք սաստիկ չնցում մը երկրաշարժութեան :

Յայտնի է ամենեւեմ, որ գրեթէ տասնեակի ամիս առաջ Պօղոս ի.ին Պէյըզզ գեղին մօտ եղած խաղախորդի գործարանին (Թապախախտոյին) շինու

ճամբով, որ մեր գերահաջակ հայրենակցին ճարտարմտութիւնը բացաւ անոնց :

Պարոն Կոնըր Լոյնթերի 7 ին 1836 ճամբայ ելաւ Լճուտայէն, իր հետը կային երկու ճամբու ընկերպարան Լճուտայ ու պարոն Սօնը Սալմըր : Զի գիտնալով թէ երկրագործական գէպ ՚ի որ գաւառը պիտի երթային, օրովհետև միայն անկա գիւտեր այս բանիս գաղտնիքը որ կառուցորդէ հոգիներուն, առեր եր բոլոր Լաւրպայի երկիրներուն համար ճամբու հրամանագիրներ, և բաւական ուտելիք պաշար, որպէս զի թէ որ ծովու վրայ իննալու ըլլան կարող ըլլան քիչ մը ասուն հոն կենալու : Օրհասարակէն ետև ժամը մէկ ու կիսով գունտը բարձրացաւ, ու հանդարտ հովի հասանք մը առաջ զշինելով, շիտկուցեցաւ գէպ ՚ի արևելեան հարաւ Բէնդի կօմսութեանը արդասաւոր գաշտներուն վրայէն : Դամը շորսին սկըսեցին ճամբորդները հեղձվանց անանել ծովը, որ բոլորովին փախըլելով արեգակին հրախալ լուսէն որ մօտելու վրայ էր, շրջապատեր էր հորիզոնը գէպ ՚ի այն կողմը որ օդապարիկ գունտը սաստիկ հովէ մը հըրվելով՝ աբագութեամբ կըվազէր : Ըստ ատեններս ճամբորդները

քիչ մը մամաւքը առաւ, կողմնացրցէն (բուսուլա) հասկըցան որ հոգը հիւսիսային արևմուտքին կողմը մնալու սեղը զգալապէս գէպ ՚ի հիւսիս կրկէր, որ լման գիշերվան մ. թը կրիւած ատենը տաներ ձգեր պիտի գունտը Վերմանիայի ծովուն վրայ : Պարոն Կոնըր իսկոյն վտանգին ճարը ըրաւ, քիչ մը նաւախիճ պարպելով գունտը նաւուղիին հրամանովը մթնոլորտին վերնագաւառները բարձրացաւ : Մէկ նոր հոսանք մը քիչ մը ետ քըշելով գունտը և ձգելով լաւագոյն ճամբու մը մէջ, քանի մը բօպէ չիքըշած տարաւ զանի հուզրին (*) վրայ, և հոն պարտաւարեցաւ ծովուն վրայէն նեղուցը ոնցնիլ :

« Դամը չորսը 48 բօպէ անցած էր, կրտս ճամբորդներուն մէկը, երբոր տեսանք աղիքներուն առաջին կարգը քի ծովեզերքին վրայ մեր տակը կըխորտակէին. և մենք ալ կըրցանք ըսելու թէ ւտուգիւ զաւազեցանք մեր երկրին ծովեզերքներէն, սկսելու համար մեր ճամբորդութիւնը

(*) Նոզղիայու ծովեզերքը քաղաք մըն է Բալէի նեղուցին վրայ :

այն օդային գաւառներէն վեր, որ մինչև հիմակ այնչափ երկիւղալի էր ծովուն վրայ » :

Մենք է որ չի շարժի մարդու սիրտը՝ տեսնելով սեսարանին մեծութիւնը որ սնաստներ աշխրուս առին կրկաւր : Լաւնիս Լնդղիայու ծովեզերքներուն գիծը իր ձերմակ և խաւարին մէջ կիսովիկէս կորուցած քարածայտերով, կրփայլէին ճրագներուն լուսափայլութեամբը՝ որ ամեն մէկ բոպէի կէփնային, որոնց մէջ խել մը ստան գննեցիք Տուլօի ճրագներուն կրակը, և եղաւ մեղի նշան մը մեր ընթացքին ուղղութիւնը հասկնալու : հակերնիս՝ երկու ծովեզերքէն ալ Ովկիանոսը կընծայեր շլմայաշար աղբներու անդնդհատ միջոց մը, տարածվելով այնչափ հեռու որչափ որ գիշերվան խաւարը արկէն ծածկելով հորիզոնը, կընկեր մեր անտութեանը սահմանին : Կիսնցնիս՝ թունձր ամպէ պատուար մը պատի նման, որուն բոլոր հատուածներուն վրայ արտառոց կերպով մը ձեւացած կերևնային պատնէշներ, աշտարակներ ու մարտիոցներ, կըբարձրնար ծովէն և գիտես թէ կեցեր էր հոն մեր ճամբան կարելու : Բանի մը բոպէն ետև մտանք ամպեղէն գետերուն մէջ, պաշարվելով անանկ

Թիւեր ու կարգադրութիւնը բարձրագոյն Վրասն հրահանար ու Վ. Սե. Վրաց փառաշին վերահաս շուքիամբը յանձնեալ էր մեծապատիւ արքունի Խարտարապետ կարապետ աղային և վառօղապետ Յովհաննէս աղային . որոնց բարեջան հոգորութեամբը արդէն կատարեալ ըլլալով, Վորին Վեհափառութիւն բարեխնամ Վրաց բարձրագոյն Վրասն երկերի պաշտօնատարներուն հետ ընկերացեալ, անցած ամսու 24 ին ուրբաթ օրը այցելութիւն ընելու գնաց յիշեալ հորձարանը . ուր տեղ իր ներկայութեամբ բանեցնել տրվաւ քիչ մը . անկէ ետքը արդէն բանեալ մտքերը ու կաշիները քննարկելով, խիստ հաճելի երեցաւ Վորին . Վեհափառութեանը ու բոլոր մեծամիտներուն, թէ գործարանին շէնքը և թէ բարեկարգ տնօրէնութիւնը . որոնք Վ. Սե. Վրաց փառաշին մասնաւոր խնամքով ու վերահաս շուքիամբը գործքի դրեցան : Յիւրաւի յիշեալ վերահաս Վրաց բարեխնամ շանքը մեծ գովութեան արժանի է : վասն զի հայ բնասէր ոգւով անդադար հոգ կրտսնի սասնկ օգտակար գործարաններ (սմանեան Տէրութեան մէջ ծաղկեցրելու Վրաց օրը վերոյիշեալ Խարտարապետ կարապետ աղային և արքունի վառօղապետները հատեանց Յովհաննէս աղային և Գորոս աղային պատիւ ունեցան օգնատարաւ Վրաց փառաշին տարր համբուրելու . որ բարեհաճեցաւ մարդասիրաբար իր գործնականութիւնը յայտնել, իրենց յաջողակութեանը ու հաւատարիմ ծառայութեանցը համար, ամէն առիթներու մէջ :

Աս գործարանը մէկ շրջի մեքենայ մը ունի 15 ձիու ուժով, որով կրտսնին երկու մեծ սանդ (հաս վան) վայրի կաշիներ (բաւանուտը) փոշիացանելու համար, ու երկու մաղ նոյն ծիծեալ բաղաձուտ մաղիւ համար : Վսկէ ՚ի գատ նոյն ուժովը մէկ գլանաձև (սիլնուտ) մեքենայ կրտսնի 500 օխայի չափ ծանրութեամբ . որով կաշիները կրտսնացունեն ու անոնց երեսը կրողովին (փէրտահ կրնեն) : Վսե կայ մեքենայ մը որ չորս կօփիչ (թօխմախ) ունի, որոնց ամէն մէկը 350 օխայ ծանրութիւնով է ու անդաշար կրծիձին կաշիները ձկան եղով, որով կիտակի կաշիներ : որն որ կը հարկաւորի գնեւորներուն կուրծքը դրամ ձերմակ շերտի նման կապը հոգալու

համար : Վոյն շրջի մեքենային կրակովը մէկ մեծ կաթնայ (խազան) ջուր մշտ կրեալ (խայնամիշ կըլլայ) . որով փալածուաին էութիւնը (էօզը) կառնեն . նաև ջերմալայր մը (սօպա) կրտսնայ 180-200 աստիճան ջերմութիւնով, ուր տեղ կաշիները սե վերնիձով կրնեք կըլլին, ու խիստ փայլուն և միանգամայն կակուղ կըլլան ու չեն ձեղքուիր : Վս տաք տեղը կըլլեն և սողուր մուշոր (մուշապա) որոնք հրացաններուն ծածկոցի համար կը գործածուին : Վս գործարանին մէջը հինգ հարուր փոս կայ որոնց ամէն մէկը 40 հատ եղան մորթ կը պարունակէ . նաև ուրիշ մասնաւոր տեղանք շինեալ են բանեալ մտքերը ըստերի մէջ շորցունելու համար : Վսկէ ՚ի գատ բոլոր հարկաւոր եղած կահք կարասիքները յիշեալ հայկազուն հոգաբարձուներուն խնամքովը կարգի գրեալ են :

ՅՈՒՆԵՐՈՅԻՆ ԼՅՈՒՆԵՐ

Լնտրայէն կը գրեն, 12 յունիս :

Պրիստոլ քաղաքի նաւարանին մէջ, ուր որ շինեցաւ կրկից Ռեադէն կոչեալ հոչակաւոր շրջանաւոր, այժմ ուրիշ շրջանաւոր մըն ալ շինեցաւ որ յիւրաւի աշխարհքիս մէջ հիմնական գտնուած շրջանակներուն ամէնէն մեծն է : Վս նաև հազար ձիու ուժ ունեցող մեքենաներ պիտի ունենայ, նաև երկու կաթնայ . իր երկայնութիւնը 325 ոտք է, լայնութիւնը 51 ոտք, և 33 խորունկութիւնը, 3-600 թոնոյի բեռ կրնայ բեռնաւորել . 380 ամբարդի համար ինչ որ պէտք է նէ ունի, և իր մեծ սրահին մէջ 380 անձինք կրնան կերակուր ուտել հանգրստութեամբ . հազար թոնոյէն էլի լի ածուխ առնելու տեղ ունի :

Աս մեծ շրջանաւոր քանի մը օրէն ծոփը պիտի իջեցունեն, և կըսեն թէ պիտի անուանի կրկից Պրիստոլ :

Թուրքի օրագրութեանը մէջ կը կարդացել :

Յուլիս 15 ին մէկ ահագին փոթորիկ մը պատուհեցաւ Վրաստան ու իր շրջակայ տեղանքը . Սօքիսթ թրիկ և Պարնէսի մէջ շատ տուներուն սաճիքները հովը վերցուց տարաւ . շատ նաւակներ գետը քրշեց

տարաւ . մէկ նաւ մը ընկղմելով մէջի գտնուողները խեղդուեցան : Վաւահանգստին մէջ գտնուող շատ նաւերուն կայմերը խորտակեցան և առագաստները կտոր կտոր եղան : կայծակը ևս դարկաւ եկեղեցիի մը գմբէթը . անկէց մէկ տունի մը ծխեցը յղէն ներս մտաւ և տանը մէջը ինչ որ կար նէ ջարդուբուրդ ըրաւ առանց վնաս ստալու մէկու մը : Վս սոսկալի փոթորիկը աւտուրնէ մինչև կէս օր քշեց . հրապարակին մէջ կայծակը շատ մարդիկ դարկաւ մեռցուց . և ճամբորդ մը որ երկաթի ճամբով Պարնէթի մէջ կուգար, հաստատեց թէ Սըրբէյի կոնսուլութեան մէջ ալ էլի լի վնասներ տրւեցին կայծակը . անանկ որ արտերուն մէկ մարդ ևս դարկեց ածուխ դարձուցեր է :

Քորնէօպուրկ քաղաքը Վիեննայէն քանի մը փարսախ հեռու, սաստիկ հրկիզութիւն մը պատուհեցաւ իրեք ժամի չափ տեւեց, ու յիսունը հինգ տուն երկեցաւ . եպիսկոպոսանիստ եկեղեցին բոլորովին մոխիր դարձաւ . շատ անձինք էրեցան աւ կըլակին մէջ :

Կորնէպուրկ, 6 յուլիս :

Մեքենագործ մը, Վեյնպերթէ անունով, խօսք տրվաւ օրագրային գրուած մը շինել մետաղէ, որ շոգիով գործածուի, և ուղած կողմն ալ կարող ըլլայ ուղղելու : Վորը համար շատ անձինք ստորագրեցան, և արդէն բաւական ստակ ժողեալ են հարկաւոր եղած ծախքերը ընելու :

Աս օրագրային գրուածը, որու շինութիւնը սկիզբով է, ինչեան յիսուն հոգի պիտի առնէ, հետեւը նիւն 15 օրվան պաշարով . ու քանի մը փոփոխութիւններ ընելով գոնտին մէջ, հարուր հոգիէն է վելի անձինք պիտի կարող ըլլայ պարունակելու : Վմենին երկիւղ մը ունենալու չէ կրակի կողմանէ, ճայթեղէն, կամ կազի պակասութեանէ . անանկ որ թէ և ծովը ինչեւ ըլլայ գոնտը կրնալու է իր ընթացքը շարունակել շրջանակ մը արագութեամբ :

Վրաստանի հիւսու եղողները բնու չեն երկայնիւր ասոր (նարաւորութեանը վրայ, որով անօգուտ պիտի ըլլան այսուհետեւ երկրի թէ ճամբաներն ալ . միայն թէ դժուարին է գիտնալ, թէ արդեօք մաք

խաւարի մը որ կաճեր մեզ շրջապատող շրջաններով և գիշերային մութովը որ սկըսեր էր տիրելու : Ալ ամենեւին ձայն մը չէինք լսեր . Վեյզդէր ծովեզերքը զարնող ալիքներուն ձայնը դադարէր էր, և մեր դիմը շատոնցված կը հեռացներ գմէլ երկրիս առջ, շրջնակցներէն :

Վեկ ժամուն մէջ նեղուցը անցան : Վեյզդէն պատարը փարսաներ էր . Վալէի (*) ճրագներուն կրակը կը փայլէր ճամբորդներուն տակը ու քաղքին թմբուկին ալ հեռաւոր ձայնը վեր կըլէր մինչև ճամբորդներուն ականջին :

— «Կուսարը» կը շարունակէ պատմողը, խիստ սաստիկ էր անտանը, և միայն երբեմն առանձին և երբեմն ալ շատովը մէկու երեցած ճրագներով, որ մեր սաղը ամէն կողմէ կը բռնար, կը բնայինը յուսար ծանօթութիւն մը ունենալու երկրին վրայ, որուն գրայէն կանցներին և ձեւացնելու մեզի քաղքներու և գեղերու բնութեանը : շախար մը որ ամէն մէկ բոպէի մեր աչքին առջև կըլէ :

(*) Վաշղիպու ծովեզերքը քաղաք մըն է իր համանուն նեղուցին վրայ :

լէին : Վն ատներ հեռեալ տեսարանը գերազանցեց ամէն նկարագրութիւնները : Արդիս բովանդակ մակերևութիւնը ինչ մը փարսախ տեղ, այնչափ հեռու որչափ որ աչաց տեսութիւնը կրնար հասնիր, ուրիշ բան չէր ընծայէր բայց միայն արթուն կեցող ժողովուրդի մը տարածված բաղաձուտ լոյսեր, ու կը պարզէր կընդարձակէր մեր ոտքին տակը մեկ գաշտալայր մը որ գիտես թէ նախանձորդի պէս կը պանծար երկնային կամարին հեռաւոր կրակներուն վրայ : Վմէն մէկ բոպէի, գիշերվան առաջին մասին մէջ դեռ մարդիք չի հանգստացած մեծ բազմութիւն ճրագներու հոգիներին մէջ երեւնալով կրծանուցանէր մեզի բաղաձուտ ժողովուրդան մը գոյութիւնը և կուտար հեռաւոր հայրենացի մը գաղափարը : Վանի որ կը մտնենայինք, այս լուսաւորութեան խաւանալիք շնորհակալը կը թուէր թէ կը մեծար և կը տարածվէր ալիք լայնատարած սահմանի մը վրայ, մինչև որ ուղակի մտոր վրայ հասնելով, կը զգարէին մեզի քաղքի մը ճիշդ յատակագիծը, միայն պզտիկցած էր աւելի կամ քիչ բարձրութեանը շափէն որուն մէջ կը գտնուէինք անասունը : Վժուարին է որ և իցէ գաղափար մը տալ աղ-

ղեցութեանը որ այսպիսի տեսարան մը անանկ պարագայի մը մէջ հարկաւ պիտի տպաւորէր : Վիշերվան խաւարին մէջ փոխադրված գտնուել, օգոյն ընդարձակ ամայութեամբը շրջապատվել, անձանթ և անտես, ծածուկ և լռիկ, անցնելով թագաւորութիւնները, գիտելով երկիրները, գննելով քաղաքները որ մէկզմէկու ետեւ կը յաջորդէին անանկ արագութեամբ որ հնար չէր մանրամասնաբար գննել, ահա ասոնք բաւականին չափ կը ծանուցանեն վստահան տեսարանը, որ ինքնիրենց այնչափ շքեղութիւն չէին ներկայացնէր : Վթէ յարնը ասոնց հետ երկայնութիւնը որ սկըսեց տիրել մեր ճամբորդութեանը մէջ, ու շատալով քանի որ գիշերվան մէջ առաջ կըլ թայինք, կը ծածկէր ամէն բան խորհրդաւոր բոգով մը և կը ձգէր զմեզ տեղերուն վրայ մեր ունեցած տգիտութեանէն աւելի գէշ տարակոյսի մէջ, չի գիտնալով ո՛ր ըլլանք, ո՛ր երթանք, ինչ էր առարկաները որ մենք կը ըմբռնէինք իմանալ, ասոնց ամէնէն կրնայ հասկըցվել մեր այլանդակ վեճակը :

(Ճանցողը հեռեալ թիւով) :

սատուները ուր տեղ հաստատել պէտք է երբ որ աս օգտագործել գունամու ճամբորդութիւն ընելը սկսուին նէ :

Վիւրին եղանակ 48 Ժամու մէջ աղցան (աղաթա) ձեռք բերելու :

Առ քիչ մը հազարի (մարուք) սերմ ու զինիի ոգւոյ մէջ զիր, տասնեակու ժամ թող մնայ հոն . ետքը ցանէ անանկ հողի վրայ որ աղաների աղքով և չի մարած կրով (քիւրէճով) խառնուած ըլլայ, ու յաճախ ջուր տուր : Գառտուներ ութ ժամ անցնելէն ետքը կրնաս կտրել հազարը ու աղցան ընել : Բայց զիտնալ պէտք է որ աղհետաւան միջոցներով շուտ բուսած տունկը՝ շատ քիչ կը զիմանայ : ու պաղը և սաստիկ հովը կը լնանէ անոր :

(Օրագ . Վեներաի) :

Բարձրագ բարեխառնութեան Օ.Միւնիոյ, զիտնալ, Ի միջոցէի և եղեալ ըստ բաժանման Խոմուրի :

	Ստուերի :	Յարեու :
Ուրբաթ	7 օգոստոս + 22 3/4	աստիճան 30 1/2 աս .
Շաբաթ	8 " + 23 1/4	" 32 1/2 "
Կիրակի	9 " + 22 1/4	" 34 1/4 "
Երկուշաբաթի	10 " + 22 1/4	" 35 1/2 "
Երեքշաբաթի	11 " + 22 1/4	" 31 "
Չորեքշաբաթի	12 " + 21	" 31 3/4 "
Հինգշաբաթի	13 " + 20	" 33 1/2 "

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ ԳՐԱԴԱՆ

Մարտիկա , 30 Յուլիս :

Բամպակ : Խիստ քիչ գործառնութիւններ կը լան միշտ : մանաւանդ զվիրու տեսակներէն : որոնց զինները ցած են ու չեն ուղվիր . աս շարժըման եղած ծախքերը հետեւեալներն են :

12 պալեա . Ք.բարաք 75 Փ . 0   Օին 3 ըսքոնթով :
25 " միջակ . 80 " " 15 " "
104 " " Բասանայի 56 " " 2 " "
40 " " Կափլուզի 62 1/2 " " 4 " "

ԼՖիօն : Վինեռուն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ : 10 էն մինչև 11 1/2 Փռանք կէս քիւրկրամը կը ծախսուի ըստ տեսակին :

Թիֆլիս : Թեպէտև շատ ապրանք չի կայ . Լնգղիոյ տեսակը՝ 2 1/2 Փռանք կէս քիւրկրամը մը զիւրաւաճառ է :

Սուսամ : Կախու առնող շատ կայ : բոյց սպրանք ունեցողները չեն ուզեր վաճառելու : յուսալով թէ ալ աւելի պիտի բարձրանան զինները . որովհետև Լնգղիոյ զինները կը ծանուցանեն թէ սուսամի հոնձը աս տարի խիստ քիչ է : Հիմակիան արժողութիւնը պատրաստ ապրանքին 56 1/2 Փռանք է հարուր քիւրկրամը (80 օխան) . նոր տարիին առջի իրիք ամբողջ մէջը աւանդելու սրբանով 53 Փռանքի ծախսեցաւ :

Կտաւատ : Կուզվի . Սև ծովու ապրանքին արժողութիւնը՝ 33 Փռանք է հարուր քիւրկրամը . Բնա

տօլուինը՝ 34-35 . և Բուսնիինը՝ 36 Փռանք . երևմունքը լաւ է :

Մետաքս : Մի և նոյն վիճակի մէջ են զինները : ինչպէս որ ծանուցեր ենք մեր վերջի թիւովը . այսու ամենայն իւր աս շաբաթ 120 պալեա ծախսեցաւ զանազան տեսակներէն :

Չէթ : Բայակաս գործառնութիւններ կը լան զանազան զիններով : ապրանքին աւանդելու ատենին համեմատ : պատրաստ ձէթը Բնաուրուրի՝ 125 1/2 Փռանք ծախսեցաւ էքթօթիթիւն (75 օխան) :

ՏԱՂԿԱՍՏԱՆ

Օ.Միւնիոյ , 14 ( ) օգոստոս :

Առտուրնիս զրեթէ միշտ մի և նոյն թուով թեան մէջ է . բայց կը յուսայի թէ քիչ օրինակ մէջ մէկ փոփոխութիւն մը կը ընդունի . որովհետև հասարակօրէն ամեն տարի աս տեսներս առտուրները քիչ կամ շատ կը շարժին քանզի զանազան ապրանքներու նոր հունձերը կը կըսին վալ զուր . սերէն :

Բամպակ : Միշտ թու է ու զիններուն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ :

Սոպուճա՝	216-220
Քրքաղաճ՝	210-212
Խասապա ծեծած՝	215-220
Պայքնորը՝	185-190

Մետաքս : Բնաւորութեան մէջ է . Պրուսայինը՝ 248-293 զուրուշ է թէֆէն ըստ տեսակին Պարեամ պօլուինը՝ 125-126 զուրուշ օխան :

Մեղրամա՝ : Խիստ քիչ կայ : բանաճ աղւոր ապրանքը , 990-1000 զուրուշ կը ծախուի խանթարը :

Կտաւատ : Կուզվի . նախ մէջը աւանդելու պայմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ , 55 փալայ օխան կաճէ :

ԼՖիօն : Բս օրերս քանի մը սեփէթ ծախսեցաւ 57-57 1/2 զուրուշ չէքին : պղտիկ կտոր աֆիօնը 59 զուրուշ առնող կայ :

Եղան միթ : Լոր փոփոխութիւն չեղաւ զիններուն . 5 1/2 զուրուշ օխան զիւրաւաճառ է միշտ :

Չէթ : Բիչ մը թու է . Միտիլիի ու Լուրէ միտի ապրանքը , նաև ուն մէջը աւանդելու պայմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ՝ 205-210 զուրուշ է խանթարը :

Բուրդ : Բնաւորութեան մէջ է . չի բանաճ ըստ տեսակին 150-200 զուրուշ է խանթարը . բանաճ առաջին տեսակը՝ 280 զուրուշ է . երկրորդ տեսակը՝ 168-170 , թխպաղայինը՝ 170 զուրուշ :

Սիւսամի : Թեպէտև քիչ ապրանք կայ . այսու ամենայն իւր խիստ թու է . աս օրինակ արժողութիւնը ըստ տեսակին , 170-240 զուրուշ է օխան :

Խոսկէ : Բիչ կայ . Բմերիպայի տեսակը՝ 600-630 զուրուշ հարուր օխան զիւրաւաճառ է :

Շաբար : Թու է . աս օրինակ արժողութիւնը , 160-245 զուրուշ է ըստ տեսակին :

ՓՈՒՆԵՆԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՐ

Պօլիս , 5 ( ) օգոստոս :

Օնտոս	115 1/2 - 115 1/2
Վիեննա	

Թրեսա	473-474
Մարտիկա	181-179

ՃԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՎԵՐՃԱՆՈՒԹԵԱՆ

Սուրբ Միտրոպոլիտի Կարճարանին :

Աս Թանգարանին մէջ հաղար կտորէն աւելի զիրք կայ : հայերէն , գաղղիերէն , խորայերէն , անգլիարէն , յունարէն , ռուսերէն և տաճկերէն լեզուով : որոնց մեծ մասը Իզմիրու ռուսացական յարգիւնները ծախու առած են հասարակութեան արեւտուկէն , և մէկ մասն ալ ազգասէր անձինք յիշատակ տրեւած են :

Յիշեալ վարժարանին ազնուամեծար Վերտուսուրը և բոլոր ռուսացական յարգիւնները , խորհրդով տեղոյս սրբազան առաջնորդ գերապատիւ Մատթէոս Լքքիպիսկոպոսին հետ միտրոս հաւանութեամբ որոշեցին , որ այսուհետեւ Թանգարանէն ամենեւին զիրք զուր չեղայ : Աստի ով որ կը փափաքի ան զիրքերը կարողալ կամ հարցաւոր բան մը նայիլ անոնց մէջ , ինչ և իցէ ազգէ մարդ , կըրնայ ամեն օր՝ բայց ի կիրակի և տոն օրերէն , համարձակ էրթալ Թանգարանը որ առանձին սեփեակ մին է վարժարանին մէջ , ու իր ուղած զիրքը խնդրելով գրապետէն , նստիլ կարողալ մինչև իրիկուն կամ որչափ ատեն որ կը կամի :

Աս զիրքերը կարողալ համար՝ ամսական կամ շաբաթական չի պահանջվիր կարողացողէն , այլ ձրի է :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԽՐԱՏԵԱՆ . Ը . Օրագոր

Շաբաթը անգամ մը կը սկսուի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուրուշ է կանխիկ (փէշին) . ով որ ուզէ կրնայ ստորագրել :

Իզմիր՝ օրս գրութեան տպարանը :

Պօլիս՝ երկար խանը Սոմճեանց Վերապէ աղային գրատունը :

Պրուսա՝ Քապաքճեան Սատթէոս ու Իրիգոր աղայից մաղազան :

Ելքքանդրիա՝ Եղազանեան Կարապետ աղային մաղազան :

Վասիլէ՝ Եղազանեանց մահսեսի Ելքքան աղային գրատունը :

Յոպպէ՝ Սրապիոնեան աղայ Եակորին գրատունը :

Թրեսա՝ Երեւան Իրիգոր աղային գրատունը :

Երզրում՝ Վաղաղեանց Յարութիւն աղային մաղազան :

Ենի՝ Խոսապեան Վաղար աղային տունը :

Տիարպէքի՝ Պարոն Վամբանոսին մաղազան :

Եաշ՝ Վըլքքեան աղայ եղարց մաղազան :

Պաղտատ՝ Ենգղիոյ առաջին Թարգման աղայ Խոչիկին տունը :

Վարէժ՝ Երմանգանեան Վարդանեանց աղայ Վուստին վաճառատունը :

Թեհրան՝ Եւաքեանց Թագեոս Խանի բժշկութանը :

Պոմպա՝ յարգի պարոնաց Եղանուր որդոց և ընկերաց վաճառատունը :

Սինկափոր ու Պաղալիա՝ յարգի պարոնաց ՍԵԹ եղարց գրատունը :